

СТАНОВИЩЕ
от проф. Сергей Герджиков, дфн
на ДИСЕРТАЦИЯТА НА НИКОЛЕТА НИКОЛОВА
ОЦЕНЯВАНЕТО ПО ФИЛОСОФИЯ В СРЕДНОТО УЧИЛИЩЕ В БЪЛГАРИЯ –
СЪДЪРЖАТЕЛНИ И ТЕХНОЛОГИЧНИ АСПЕКТИ”
Научна специалност: 2.3. Философия (философия на образованието)

Фокусът на предложената дисертация е разработката на критерии и показатели и тяхното философско обосноваване. Това е първата дисертация по проблемите на оценяването. Използван е аналитичен подход, характерен в съвременната философия на образованието.

Задачите на изследването са:

1. Академичен обзор и критичен анализ на релевантната литература по основните понятия с цел да се идентифицира онова поведение, наличието на което е достатъчно условие за приписване на умения, свързани с горепосочените понятия и с философска образованост;

2. Анализ на текстове от учебни програми, наредби за оценяване и за общообразователна подготовка, свързани с образованието по философия и учебното съдържание в средното училище в България, и на релевантните документи, за да се изведат базови критерии и показатели за оценяване в помощ на участниците в обучението по философия;

3. Обособяване на изводи и предписания за формулирането на критерии и индикатори за оценяване на обучението по философия.

Поставените задачи са изпълнени във висока степен, достатъчна за доктор.

По темата на дисертацията докторантът има публикувани 4 статии.

Заявени приноси:

1. Изясняване на понятийни неясноти и обърквания във връзка с оценяването в наредби и програми.

2. Включване в съвременния дебат между подходите в обучението и оценяването във философия на образованието.

3. Текстът има по-изразен принос по отношение на формирането на модел за оценяване с индикатори на практическите умения на ученика, които обучението по философия така или иначе следва да развие. Индикаторите функционират като типови образци, които ориентират и учителя, и ученика какво би трябвало да се търси и оценява.

4. Анализ на учебното съдържание според новите учебни програми, които поетапно навлизат в обучението. Диагностика на проблеми във формулираните цели и резултати, които ще създадат проблеми в оценяването в бъдеще.

5. Представяне на всяка от шестте компетентности от Програмите по философия, вземайки предвид постиженията на национални и международни практики.

В дисертацията са направени ред критични анализи и се извежда модел за оценяване, който да измерва по-обективно и чрез повече данни резултатите на ученика. Те са фокусирани върху релевантните познавателни и функционални компетентности.

Приносите са напълно реални.

Авторът формулира специални индикатори във формата на изречения, които описват само наблюдаемо поведение или резултатите (продуктите) от него. Менталните форми не подлежат на наблюдение.

В началото на моето сбито становище искам да подчертая, че *напълно споделям рационалната и емпирична нагласа на своя докторант и специално адмиравам нейните усилия за разработка на техники за адекватно оценяване.*

По някои проблемни точки:

Нередуцируемост на менталните състояния до поведения: тук е налице двусмисленост, защото от нередуцируемостта се преминава именно към поведенчески анализ.

„Първото ми основание изхожда от нередуцируемостта на ментални предикати до поведенчески (логическа невъзможност за редукция). Фразата „х мисли критически“ може да означава комплекс от поведения, например „х прави аргументирано изказване по темата“ (Дисертация, с. 33).

Логическа възможност за редукция важи само за изречения (по-точно всякакви формулировки, вкл. математически). При менталните състояния проблемът не е логически, а по-скоро онтологически и епистемологически.

Втори проблем: Ако наблюдавам говоренето, писането и текстовете на човек, говорещ език, непознат за мен, то аз прибягвам до превод. Чрез доверие към преводач постигам смисъла и оценявам компетентност на оригинално говорещия. Тогава следва, че не езиковото поведение и текстът на оценявания, а смисълът на изказа (текста) води към съответните компетентности. Но смисълът не е поведение: същият смисъл може да се изрази в неограничено многообразие от наблюдаеми форми и поведения.

Дисертантът Николова разработва изключително важната област на показателите за оценяване и предлага ред оценъчни модели във вид на скали. Те трябва да преодолеят оценяването „на око“ и в по-широк план субективизма на оценяването, както и терминологичния хаос.

Разработката на тези индикатори е истинско предизвикателство във философското образование, защото философията е пълна с *неопределености*: нагласи, скрити предпоставки, нееднозначност на твърденията предвид на имплицитни дефиниции. В светлината на тази огромна трудност пред обективното (справедливото, адекватното) оценяване разработените от Николета показатели са впечатляващи. Те са сами по себе си силни анализи на структурите на решенията на казуси, на есетата, на другите продукти. Постигнати са детайли, които трябва да останат като съдържателни показатели в технологията на оценяването на философски компетентности. (Вж. Дисертация, от с. 100 нататък). Само за казусите са формулирани три групи показатели: Описание и разбиране на казуса – 10 точки; Анализ на възможни решения и алтернативи – 15 точки; Аргументация на решение – 25 точки. Всяка от тези групи съдържа по 3 индикатора, описани възможно най-прецизно. Това е особен принос, който не е отбелязан изрично между приносите от Николета Николова. Заслуга тук е също постигнатата неутралност спрямо специфична философска позиция, което е отделен проблем на философското оценяване.

За съжаление, прилагането на тази система от показатели би било изключително трудно, трудоемко и времеемко за всяко решение на учениците от един клас и особено група класове. Още повече, че самите показатели съдържат (неизбежно е) философски неопределености:

„Ученикът формулира недвусмислено философския проблем (конflikта), заложен в казуса и описва причините за появата му – 4 точки“. (Дисертация, 101)

Струва ми се, че „причините“ на един проблем едва ли могат да се обособят винаги от самия проблем. Обикновено в един казус могат да се намерят различни философски проблеми, при това формулирани в различни философски школи и речници.

Как да оценим като „недвусмислени“ например няколко алтернативни смисъла на проблема в различни ученически решения? Наистина е формулирано:

„Ученикът вербално формулира поне две философски позиции/психологически теории/позиции на страните в казуса като възможни решения на конфликта, като обяснява връзката между теориите/примерите и казуса.“ (пак там)

Тук не е еднозначно кога имаме две философски теории/позиции. Ако ученикът формулира една философска позиция, но две решения, тогава как процедираме?

Не само в такава разработка, но и в каквато и да е и на каквото и високо концептуално ниво, е на практика невъзможно за множество философски резултати да се избегне оценката „на око“, особено за дискусиите, казусите и есетата. Правя тази забележка, за да подпомогна усилията за по-нататъшно *прецизиране*, но и *опростяване* на индикаторите. Задължително е също тяхното *експериментирание в клас* и в различни типове класове и училища. Прецизните разбивки по точки за десетина показателя за една компетентност са важни като ориентири за учители и ученици, но от тук нататък следва *достатъчно силна редукция до практически използвани показатели за оценяване в реално време*.

В анализа на дискусиата като форма на учене и правене на философията е пропуснат един важен труд: *Системна теория на аргументацията* на Емерен и Гротендорст, в който са разработени важни философски и технологични въпроси и особено критерии за рационална дискусия, включително етически.

Съгласен съм с почти всички критични и аналитични пасажии на Николета Николова относно неоценимостта на нагласите, убежденията и други ментални форми и дейности. Особено важно е да се култивира дистанция на оценяващия от собствените му философски пристрастия.

Като научен ръководител искам да отбележа, че работата с Николета Николова беше истинско предизвикателство: трудна, но плодородна. Тя държи на текста си и има своя позиция и независима преценка по всички въпроси по темата ѝ. Все пак вярвам и виждам в текста, че част от бележките в хода на писането и моето четене са дали резултат (например обособяването на продуктите наред с поведенията). Някои позиции и формулировки претърпяха развитие. Аз също получих доста за моята култура по философията на образованието и методиката.

В заключение: Преценявам дисертацията за напълно готова на ниво „Доктор“ като научна и образователна степен. Предлагам на журито да оцени единогласно със „за“ този актуален и изключително полезен труд.

Проф. Сергей Герджиков